

WERKEN

Het werk dat iemand doet is heel belangrijk in onze maatschappij. Niet alleen bepaalt het hoeveel geld je krijgt, dus hoe makkelijk je in leven kan blijven. Ook bepaalt het in hoge mate het aanzien dat je onder je medeburgers geniet. Een van de eerste vragen die bij allerlei gelegenheden over en aan mensen gesteld wordt is " 'Wat doet-ie?' ". Bedoeld wordt dan niet of de persoon in kwestie aardig is voor zijn kinderen, vrouw en medemensen. Ook wordt dan niet geïnformeerd naar 'smans verborgen talenten die hij op zolder of in de schuur botviert. Nee, er wordt dan steevast gevraagd naar de inkomstenbron, naar de bezigheden die dagelijks op vaste tijden verricht worden.

Is het antwoord op deze door iedereen op dezelfde wijze begrepen vraag eenmaal gegeven, dan valt de klep dicht. De klep van het hokje waar de vragensteller de betreffende man vanaf dat moment in plaatst. Een bankdirecteur of hoogleraar komt er dan beter af dan een timmerman of vuilnisman. Hij heeft letterlijk en figuurlijk meer krediet bij zijn medemensen.

Dezelfde vraag wordt aan vrouwen vrijwel nooit gesteld. Ook al werken steeds meer vrouwen buitenshuis en werkten ook vroeger reeds duizenden vrouwen voor loon, toch gaat men er vrijwel automaties vanuit dat ze huisvrouw zijn. De vraag bij getrouwde vrouwen gaat dan ook veel eerder over haar kinderen of dat ze lekker kan koken. Dat ze er zo leuk uitziet is trouwens de vaste opening van ieder gesprek met of over haar.

Het werk dat mannen doen is dus heel belangrijk. Het bepaalt natuurlijk ook in hoge mate hoe men leeft, of men een goed huis kan betalen bijvoorbeeld. We zullen in de volgende bladzijden dan ook veel aandacht besteden aan het werk dat de mensen uit de Haver- en Gortbuurt en de Kooi deden.

Werken voor geld begon vaak al vroeg, nog tijdens de schooltijd moesten veel kinderen helpen het gezinsinkomen wat op te vijzelen.

"Wij hebben nooit geen jeugd gehad van spelen. Want dan zei mijn moeder 'Weet je wat jij gaat doen, jij gaat Neeltje Z. maar helpen met bonen afhalen'", aldus een voormalig bewoner van de Haver- en Gortbuurt. En een ander:

"Toen zaten we nog op school. Dan gingen we 's ochtend voordat we naar school gingen nog bonen afhalen. En in de vakanties ook. Mijn broer ging toen ook wel eens naar een ander, omdat ie meer kreeg bij een ander dan bij moeder, want hij was er heel goed in." Dit werk voor de conservenindustrie gebeurde vooral in de oude binnenstad, hoewel het in de Kooi ook wel een enkele keer voorkwam. Maar het was niet het enige werk, dat jonge kinderen konden doen.

"Ik was elf jaar en toen ben ik gaan werken. Voor zaterdag-smiddags en woensdagmiddags in de 'Stad Parijs', dat was een kledingmagazijn. Loopjongen. Dat moest, was ik elf jaar", zo verhaalt ons een Kooibewoner.

Na school doorleren was er maar voor een enkeling bij. De meesten zochten gelijk een baan. Kinderen waren het nog,

maar al werd daar bij de beloning wel rekening mee gehouden, bij de arbeidstijden niet. De dag was voor hen even lang als voor een volwassene.

"Ik ging met mijn elfde werken, bij dames die naaiden en toen werd ik leerling; kwartje in de week... Van 's morgens acht tot meestal half zes en dan kreeg je een kwartje in de week." Een ander: "Ik ben eerst begonnen op de Katoenfabriek. De katoendrukkerij was dat, waar ik werkte als jongen zijnde. Dan had je hier een bak staan en hier een bak. Dat was f 1,25 de hele week, als je in opleiding was, en als je dan een beetje geroutineerd was, want je moest steeds die verf gelijk strijken voordat ze dat ding erin sloegen en met een paar hamers werd er een klap op gegeven dan ontstond er een druk, dan kreeg je f 2,50.

Daar ben ik mee begonnen." Hij was toen twaalf jaar. Meisjes gingen direkt na school vaak een dienstje in, wat meestal inhield de vuile boel van de rijken opknappen. Weer andere meisjes werden verkoopster of gingen in een fabriek werken.

"Toen ben ik drie jaar op een naaierij geweest. Op de Kaiserstraat had je Beuth, de dekenfabriek en daar naaide ik de omhulsels van die dekens. En als die dan klaar waren, dan werden die dekens gevuld en dan zaten er van die figuren in en dat deed ik dan met zo'n stikmachine....

Voor zo'n omtrek naaien, daar kreeg je een cent voor en voor dat figuurstikken -dan zaten de watten er al in, dat heb ik zelf ook nog gedaan, die watten maken, die vellen- maar daar kreeg je een cent of zes, zeven voor."

Kaiserstraat, daar zetelde Beuth

Of wat hiervan te denken: "Bij van B. ben ik verkoopster geweest... Ik verdiende hier zeven gulden per week, dat was in 1934. Daar ben ik twee jaar geweest tot 1936. Toen ben ik overwerkt geweest... Zaterdags maakten we een dag van zeg maar 's morgens negen -een half uur eerder de zaak al in om de boel klaar te zetten. Het was een erg drukke zaak, mensen stonden in de rij. En dan had je anderhalf uur tussen de middag vrij. Maar als je dan weer om twee uur begon -de winkels sloten toen pas om tien uur 's avonds, maar dan was je nog niet klaar want tien voor half elf was pas de laatste weg en dan moest de winkel

nog gedaan worden, want zondag ging de winkel weer open van elf tot drie uur... Alleen eens in de drie weken had je 's zondags vrij... Door de weeks sloot de winkel om acht uur. Dan was je wel tien over acht de deur uit." Jongeren waren -net als nu- vaak aantrekkelijk voor de ondernemers, omdat ze zo goedkoop waren. Het gevolg was wel dat ze met het ouder worden snel kans liepen ontslagen te worden. "Dan zei hij: 'Kom maar om de zes weken, dan krijg je een kwartje opslag'. En dat liep op. Dus had ik het in die jaren gebracht tot veertien gulden. En ik was de oudste van al die jongens, ik was zeventien, de andere jongens waren allemaal dertien, veertien jaar. Toen ging ik opslag vragen, zovan: 'Jij bent de oudste joh, ga jij het vragen'. 'Ja', zegt-ie 'Ik zal er eens over denken'. Zaterdag kregen de jongens opslag, maar ik kreeg mijn ontslag; ik verdiende te veel: veertien gulden!"

Soms namen de jongens of meisjes natuurlijk ook zelf ontslag, omdat het werk ze niet meer beviel of omdat ze ergens anders meer konden verdienen.

"Toen werd ik naar de fabriek gestuurd, bij Zaalberg. Nou, dat was helemaal mooi. Ik denk: 'ik wou dat ik hier maar weg was, die machines de hele dag om je kop heen', man ik kreeg de hele dag hoofdpijn. Ik denk: 'ik wou, dat ik hier maar uit was'." Op een gegeven ogenblik kwam aan het jong en uitgebuit zijn uiteraard een eind. Men trouwde, kreeg kinderen en was oud en uitgebuit.

Veel vrouwen stopten dan met hun baantje aan de fabriek of het atelier. Daar waren verschillende redenen voor.

Aan de ene kant was een volledige betrekking moeilijk te combineren met het huishouden, dat nu eenmaal als de taak van de vrouw werd gezien. Anderzijds wilden de mannen het vaak niet, dat hun vrouw buitenshuis werkte, want zij werden er op aangekeken.

"Dacht je dat vrouwen vroeger gingen werken? Een vent die amper het geld voor zijn huishouden kon verdienen, dat was een lor. Een vrouw die uit werken ging dat hoorde niet... dat was een uitzondering. Of een vrouw ging werken uit armoe. Als je als vrouw moest werken, dan stond je er niet best voor, nee dan verdiende die vent niet veel." Het lijkt allemaal nog zo gek niet. De vrouw moest het huishouden doen en dat was al een dagtaak op zich. Zeker in die tijd: grote gezinnen, geen wasmachines, geen stofzuigers, weinig geld.

Het verhaal van de volgende meneer klinkt daarom alleszins redelijk. "Nee, mijn vrouw heeft wel gewerkt, maar toen we trouwden heb ik gezegd: 'er is er maar een die verdient en dat ben ik en verder is het afgelopen'. Zij is er meteen mee uitgescheden. Want ik heb altijd gezegd: 'Laat een ander zijn eigen rotzooi maar opknappen, je hebt aan je gezin genoeg.' We waren met z'n tweeën. Afijn, ze had het ook niet gedaan ook en daar kon ik haar geen ongelijk in geven, maar ik had het nooit willen hebben, ikke niet. Ik kon er van komen, dus..." Wat blijkt echter het geval te zijn? Deze meneer had een winkel "Daar stond mijn vrouw en een meissie in de winkel. Alleen de winkel heeft ze gedreven die acht jaar, maar bij een ander ge-

De Beste Peulvruchten

koopt U bij

ALBERT HEIJN

	p. pond	p. 5 p.
NOORD HOLL. CAPUJNERS	15	70
PRIMA NOORD HOLL. CAPUJNERS	18	85
EXTRA GELEZEN " "	20	95
" " " GROVE "	24	115
GRAUWE ERWTEN, prima	24	115
" " extra gelesen ..	30	140
GROENE ERWTEN	12	55
" "	14	65
" " gelesen	18	80
" " extra ijne kwal. ..	22	100
HOLL. BRUINE BOONEN	25	115
WALCH. WITTE BOONEN	27	125
SPLITERWTEN	19	80

BUITENLANDSCHE BRUINE BOONEN	p. pond	12
" WITTE BOONEN	" "	16

GELDERSCHE WORST p. pond 67—72

TARWEBLOEM, p. pond	10
" p. 10 pond	95
VERMICELLI, p. pond	17
HAVERMOUT, p. pond	10—12
GRIESMEEL, p. pond	12
SUN MAID ROZIJNEN, p. pond	22
SULTANA ROZIJNEN, p. pond	25
PRIMA ROOKVLEESCH, p. 1/2 pond	30
CHOC. v. d. BOTERHAM, p. 1/2 pond	29
HEERLIJK GEKRUIDE SPECULAAS, p. 1/2 pond ..	19
PRIMA BITTERKOEKJES, p. 1/2 pond	30
PLUMCAKES, 7 stuks voor	25
PEPERMUNT, p. 1/2 pond	29
FONDANT BORSTPLAAT, p. 1/2 pond	29
CHOC. FLIKKEN p. pond	33

EXTRA ZWAAR GEMENGD VOER

p. pond 7; p. 100 pond 6.75.

ALBERT HEIJN

LEIDEN

Wij vragen en bezorgen aan huis zonder
prijsverhooging. 8373

Leidsch Dagblad oktober 1935

werkt heeft ze niet."

Het is maar wat men onder werken verstaat, maar voor ons heeft die mevrouw twee banen gehad. Haar eigen huishouden en de winkel.

En zo was het bijna overal, want de meeste mannen verdienen niet genoeg om het hele gezin goed te onderhouden.

Dus de vrouwen schnabbelden er wat bij, zoals de kinderen dat ook deden.

Voor de Haver- en Gortbuurt komen we dan weer op het bonen doppen uit, hoewel het in de Kooi ook wel af en toe gebeurde.

"In de regel was het natuurlijk noodzaak hèn. Het was geen bijverdienste. Je ken het wel zo noemen; het wàs noodzaak. Dus dan kreeg je dat die bonen werden afgehaald. Je kreeg geloof ik voor een baal herenbonen, daar zat geloof ik zeventig kilo in, daar kreeg je 35 centen voor om die af te halen, die rottingen."

Die bonen in huis boden wel een mooie gelegenheid om het huishouden wat te verlichten. Niet alleen door de extra inkomsten... maar laten we die meneer z'n verhaal afmaken:

"Maar je weet wel, die mensen die haalden die bonen bij Dros, maar ze gaan niet zonder groente zitten, als daar zo'n hele baal op tafel legt. Dus dan haalden ze er een maaltje af. Maar ja, die bonen die werden gewogen hèn op die schaal en als er nou teveel bonen afgehaald waren: die haalt er een maaltje af, die haalt er een pondje af. Ja, kan komen ze tekort, dan gooien ze d'r een hoop zand in, maar dat kwam niet altijd goed uit. Zo scharrelden ze."

Niet iedereen haalde natuurlijk bonen af en het seizoen was er ook niet altijd naar.

"Nou, als er geen werk was, op die fabriek waar me moeder die bonen en zo haalde, ja dan hadden we geen werk. Maar me moeder die had dan altijd nog wel werk, want die waste voor dienstboden die kanten mutsjes hèn, van vroeger. Die streek ze allemaal." Of ze wisten voor anderen of ze hadden een werkhuisje. "Mijn moeder werkte ook nog een halve dag bij meneer van U. op de Hogewoerd. Die werkte aan de sekretarie, het stadhuis. Daar verdiende ze op een ochtend twee kwartjes en een kop koffie en een babbelaar. Als ze jarig was kreeg ze een biscuitje."

De mannen, de kostwinners, de hoofdbewoners, hoe was het daar nu eigenlijk mee gesteld? Niet veel beter, ook voor hen was het pezen, onderdanig zijn en weinig verdienen.

"Mijn vader, die werkte hier toen op de ouwe Grofsmederij; daar maakte-ie negentig uur en je zag hem nooit hoor. Dan ging die dus 's morgens weg, van de zondag op de maandag moest-ie. Hij was daar dan stoker van de grofsmederij, ging die dan een uur of één weg ('s nachts natuurlijk) en dan zag je hem niet voor negenen, dan werkte die dan ... Had hij zestien gulden in de week ... maar die man is nog nooit met vakantie geweest, want hij werkte altijd 52 weken per jaar."

"Als je een goeie baas had, dan had je 33 gulden, had je een slechte dan had je maar 25. Dat varieerde, dat stond nooit vast. En had je aangenomen werk -wat toen in die tijd dat ik in het bouwvak was veel was- ja, dan kon je

veel meer verdienen. Maar dan was het wel, was je 's avonds afgeknoedeld.

Natuurlijk, dan had je geen knieën meer, want dat aangenomen werk, dat bestond in hoofdzaak uit het leggen van vloeren. Vloeren, dakbedekkingen en dergelijke. En dat was allemaal haastwerk, jakkerwerk en massawerk. En dat was vermoeiend werk, want je zat altijd de hele dag op je knieën."

Een grote mond hebben tegen de baas was er niet bij. "Als je baas dan tegen je zei om vijf voor zessen: 'Je gaat met de handkar even naar Lisse lopen', dan moest je dat ook doen, want daar trokken ze d'r eigen niks van aan. Overuren waren d'r niet bij. En dan dors je niks te zeggen, want dan kreeg je een schop, want er stingen voor jou

Met de handkar naar Lisse? Het ongedempte Levensdaal

twintig anderen." En wat kon er gebeuren als die mannen na een dag hard werken thuis kwamen? Juist, U raadt het al... "als m'n vader thuiskwam om een uur of negen, dan kon die niet naar zijn bed, want die bonen leeën op tafel."

Zo was het voor mannen, vrouwen en kinderen een hard bestaan. En alsof dat nog niet genoeg was brak de crisis uit. Toen werd van die mensen verwacht dat ze nog verder terug gingen in inkomen. Loondaling en arbeidstijdverkortingen waren aan de orde van de dag, evenals massaontslagen. Wat tegenwoordig 'inleveren' en 'matigen' heet, was toen nog gewoon 'bezuinigen' en 'aanpassen'.

Wie maakt onze centen zoek?

Dat is Ruys de Beerenbrouck!,

dichtte men op de naam van een ministerpresident. De latere Colijn is daar echter kampioen in geworden.

Massale werkloosheid sloeg toe en bracht de diepste ellende in duizenden gezinnen.

over de spanjaarsorlog,
Leiderdorp.

Van H.E. Studenten
Bilijk aangeboden ruime assortiment betere Heeren-kleding. Winterjassen, regenjassen, costumes, demis, jekers enz., alle maten. Uitsluitend 2e handsch. Chem. gereinigd. Gelegenl. kleding bilijk in huur.
JAN SLOOS, Stille Rijn 11, t.o. Aalmarkt.

PIANO HUREN
Wie wil van particulier goede piano (Oscah) huren à f. 3.50 p. mnd.
Brieven Bur. v. d. Blad onder No. 6717 k.

Haard, Bad en Geiser
Kort gebruikte inlaat-haard van f. 120.— voor f. 55.—, cap. 175 MB. Nog als nieuw bad met hang-geiser, gekost f. 175.—, slechts f. 65.—; gashaard f. 14.—; trapnaalmaschine f. 55.—; 2-pers. ledikant met toebeh. f. 55.—.
Heerengracht 25.

GASFOENUS
Te koop wegens over-compleet, goed onderh. 4-pits gasforaais met rij-platen tegen uiterst bilijken prijs. Te bevragen:

Uiterste-gracht.
Maltheser Leeuw-tjes
zes weken tegen meer bilijken prijs te bekomen bij: **FRIECK VERKAMP**, Kapper, Morschstraat 30.

DIERENVRIENDEN
Prachtige zwarte koord-poedel, Bouvier, Spaniel, Jonge Boxer, Pekingeesjes ook goedkope hondjes, vele soorten koud- en warmwatervaschies, aquariums, vogelkooien, saden enz. in vogels en dieren grootte keurs. Bilijke prijzen.
Steenstraat 22.

PERSENEEL gevraagd:
Drukwerken op advertenties worden niet doorgezonden.

DIENTBODE
Gevraagd nette dienstbode F.G., goed kunnende koken en werken en v. g. g. v. Annenleiden Woensdag en Donderdag 6—8.
VAN INGEN SCHENAU, Aalmarkt 7—8.

PERSENEEL aangeboden:

Drukwerken op advertenties worden niet doorgezonden.

NET MEISJE
Er biedt zich aan een net meisje, voor den dag en nacht, liefst in klein gesin, leeftijd 22 jaar. Zelfstandig kunn. koken en werken.
Brieven Bur. v. d. Blad onder No. 6767 k.

Halfwas Timmerman
biedt zich aan 's avonds en Zaterdagmiddags voor het verrichten van timmerwerkjes, tegen zeer matig loon.
Brieven Bur. v. d. Blad onder No. 6774 k.

Belastingverlaging!
Uw boekhouding insericht en wekel. of maand. bijgehouden d. priv. Boekhouder.
Winkel- en Kleinbedr. spec. tar. Jassal. ref.
Telefoon 1123.

CHAUFFEUR!
Biedt zich aan een chauffeur oud 25 jaar bekend

KL. HEERENHUIS
Te huur wegens sterfgeval, Bolsotkade 6, klein heerenhuis, kamer-suite, keukens, plaats met achteruitgang, bergplaats v. rijwiel enz., bovenvoorkamer met balkon, achterkamer, afgeolten zolder met slaapkamer, 2 W.C.'s Lage huurprijs. Bevragen: Bolsotkade 5.

BOVENHUIS
Zeer gezellig bovenhuis te huur aan de Haarlemmerstraat.
Uitsluitend voor 2 mensen. Te zien en bevragen: Haarstraat 192.

WINKELHUIS
Te huur of te koop met mooie ruime woning en achteruitgang, van alle gemakken voorzien, gelegen Haarlemmerstraat.
Prijs bilijk.
Brieven Bur. v. d. Blad onder No. 6837 k.

BENEDENWONING
Te huur een n. afz. benedenwoning aan het Utr. Jaagpad No. 22, hoek Catharinastraat.
Huur f. 4.75 p. w. duinwater inbegrepen. Te bevr.